

Ze względu na międzynarodowe instytucje kontrolne, specjalne ustawodawstwo, m. in. w zakresie szkolnictwa, regulacje spraw wyznaniowych na Śląsku różniły się od obserwowanych wówczas w innych dzielnicach Polski. Z uwagi na napiętą sytuację narodowościową miały one odmienny walor polityczny i te odrębności Autor bardzo trafnie wydobywa.

TADEUSZ CIEŚLAK (Warszawa)

*Recherches sur l'Histoire des Institutions et du Droit*, Bucarest 1977.

W ostatnich latach w rumuńskiej nauce historycznoprawnej daje się zauważyć duże ożywienie. W Bukareszcie organizowane są cykle zebrań dyskusyjnych z referatami i koreferatami na różne tematy z dziejów prawa, a uczeni rumuńscy biorą coraz częściej i liczniej udział w międzynarodowych kongresach i konferencjach historycznoprawnych (m. in. w Smolenicach koło Bratysławy w 1971 r., w Siklós koło Pécsu w 1972 r., w Strasburgu w tym samym roku, w Krems-Stein w 1974 r. czy w Bari również w 1974 r.). Dwukrotnie też gościli rumuńscy historycy prawa na tego typu imprezach naukowych organizowanych w Polsce, a to na międzynarodowej konferencji historycznoprawnej, poświęconej historii prawa karnego, w Krakowie w październiku 1973 r. (C. Bucsan, E. Cernea, V. Gionea, A. Herlea, D. Lăzărescu i T. Voinea) oraz na XX kongresie Société Jean Bodin, poświęconym dziejom wspólnot wiejskich, w Warszawie w maju 1976 r. (E. Cernea, I. Floca, V. Gionea i A. Herlea). Sami zaś naukowcy rumuńscy, skupieni w *Association des Scientifiques de la Roumanie*, zorganizowali we wrześniu 1974 r. w Konstancy-Mamai nad Morzem Czarnym osobną konferencję międzynarodową (z udziałem historyków prawa z kilkunastu krajów, w tym 7 z Polski), której przedmiotem były „Les éléments de la culture spirituelle et sociale dans les premières formes de la législation”. Ta rosnąca aktywność specjalistów z dziedziny historii państwa i prawa spowodowała też rychło potrzebę wyjścia poza ramy ogólnego, wielobranżowego stowarzyszenia naukowców, co zrealizowane zostało w formie powołania do życia specjalnego towarzystwa historycznoprawnego — *Association d'Histoire Comparative des Institutions et du Droit de la République Socialiste de Roumanie*, którego prezesem wybrany został prof. Alexandru Herlea, a wiceprezesami prof. Emil Cernea i prof. Vasilo Gionea. O daleko idących aspiracjach tego nowego towarzystwa naukowego, jako łącznika między nauką rumuńską a zagraniczną, świadczy fakt powołania na jego członków honorowych wybitnych uczonych o międzynarodowej renomie, jak Jean Gaudemet z Paryża, John Gilissen z Brukseli, Josif Constantin Drăgan z Rzymu, czy Robert Feenstra z Lejdy.

Niewiele miesięcy minęło od powstania wspomnianej korporacji naukowej, a już otrzymaliśmy konkretny dowód jej żywotności i operatywności kierującego jej pracami prezydium. Idąc w ślady innych krajów, gdzie wydawane są specjalne czasopisma poświęcone historii prawa, w tym także Polski („Czasopismo Prawno-Historyczne”) i Czechosłowacji („právněhistoriké studie”), rumuńscy historycy prawa przystąpili do wydawania nowego periodyku pod nazwą „Recherches sur l'Histoire des Institutions et du Droit”. Przy tym zaś — podobnie jak ongiś lwowscy wydawcy „Przewodnika Historyczno-Prawnego” z lat 1930 - 1936 — nadali mu charakter organu międzynarodowego, w związku z czym jest on publikowany nie w języku narodowym, ale we francuskim, jako najpopularniejszym w Rumunii „języku światowym”. „Les historiens des institutions et du droit — piszą w przedmowie do I tomu A. Herlea, E. Cernea i V. Gionea — estiment que étant donnés les liens politiques, économiques et scientifiques de notre pays au cours des siècles avec les autres peuples et pays, l'histoire des institutions et du droit ne saurait être conçue isolément et détachée de l'activité semblable des spécialistes de l'étranger. Par un échange permanent d'idées,

d'opinions et d'informations, les historiens des institutions et du droit de tous les pays arriveront à connaître solidement, non seulement les institutions de leurs pays, mais encore celles des autres pays, en contribuant ainsi au progrès de la science et de la concorde internationale" (s. 6).

Pierwszy tom czasopisma za rok 1977, który dotarł już do naszych rąk obejmuje 4 działy: rozprawy, nekrologię, kronikę życia naukowego i recenzje. Pierwszy z tych działów zawiera 8 opracowań, a otwiera go rozprawa o tradycjach rodzimych i wpływach obcych w dawnym prawie rumuńskim, którą napisał Emil Cernea (s. 7-17). Następnie zamieszczono dwa *opera posthuma*: w pierwszym z nich Gheorghe Cront traktuje o roli prawa rzymsko-bizantyjskiego w dziejach księstw rumuńskich (s. 19-23), w drugim zaś Mircae Georgescu omawia feudalną genezę środków zabezpieczających w rumuńskim prawie karnym (s. 25-36). Vasile Gionea w pracy z pogranicza prawa rzymskiego i prawa obowiązującego przedstawił zagadnienie zastosowania *actio pauliana* we współczesnym ustawodawstwie rumuńskim (s. 37-45). Problematykę mediewistyczną poruszył Alexandru Herlea, przedstawiając znaczenie i charakter prawny mało znanej instytucji procesowej, zwanej „bilot”, stosowanej w XII i XIII w. w procedurze karnej Siedmiogrodu (s. 47-56). Normy prawa świeckiego odzwierciedlone w dziele metropolity Wołoszczyzny Antima Ivireanula pt. *Capete de Poruncă* z 1714 r. stały się przedmiotem rozważań Staliana Marinescu (s. 57-66). Petre Strihan omówił załączki ustroju konstytucyjnego w doktrynie politycznej i w ustawodawstwie księstw rumuńskich przed wydaniem statutów organicznych z lat 1831-1832 (s. 67-72). W ostatniej zaś rozprawie Valeriu Satropa powrócił do zagadnienia wpływów rzymskich w dawnym prawie rumuńskim (s. 73-82).

Z prawdziwym żalem czytamy rubrykę „In Memoriam” (s. 83-89), znajdując w niej wspomnienia pośmiertne o kilku zmarłych ostatnio rumuńskich uczonych, jak profesor prawa na politechnice w Bukareszcie Mircea Georgescu (zm. 10 I 1975) i trzech pracownicy naukowcy Instytutu Historii im. N. Iorgi Rumuńskiej Akademii Nauk: znany z niedawnego pobytu w Polsce profesor Gheorghe Cront (zm. 30 VIII 1976), Alexandru I. Gonța (zm. 30 I 1977) i uczestnik krakowskiej konferencji historycznoprawnej z 1973 r. Constantin Bucsan (zginął tragicznie na skutek trzęsienia ziemi w dniu 4 III 1977). Tam też znajdujemy list kondolencyjny zarządu Towarzystwa, skierowany do jego sekretarza i redaktora naczelnego czasopisma Mihaila Popescu z powodu śmierci jego żony i syna w czasie tej samej klęski elementarnej.

W dziale kroniki polskiego czytelnika zainteresuje szczególnie sprawozdanie Emila Cernea z kongresu Société Jean Bodin w Warszawie w dniach 25-30 V 1976 (s. 90-91), a także zamieszczone tam (choć raczej należało się go spodziewać wśród recenzji) omówienie edycji wilkierzy poznańskich (*Statuta Civitatis Posnaniensis*, vol. I-II, 1966-1968) w opracowaniu Witolda Maisla, która — zdaniem recenzenta Vasila Gionea — „mérite d'être non seulement signalée, mais aussi d'être relevée comme une précieuse contribution à l'étude de l'histoire du droit” (s. 92-93).

Tom zamyka kilkanaście recenzji, poświęconych najnowszym publikacjom historycznoprawnym autorów rumuńskich i zagranicznych (s. 97-115). Literaturę polską reprezentuje tu monografia L. Pauliego pt. *Infirmitas sexus* (1975), o której pisze także V. Gionea (s. 107-108).

Objętość tomu, liczącego ogółem 115 stron druku, w porównaniu z tradycyjnymi organami historyków prawa państw zachodnich, czy też z naszym „Czasopismem Prawno-Historycznym”, nie jest zbyt wielka. Jest to jednak dopiero początek, i to — sądząc po trafnym doborze problematyki badawczej i wysokim poziomie naukowym zamieszczonych opracowań — początek nader udany. Wypada zatem życzyć Redakcji nowego czasopisma i patronującemu mu Towarzystwu dalszego rozwoju tego pożytecznego wydawnictwa periodycznego.

LESŁAW PAULI (Kraków)